

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตราด (สนง. พมจ. ตราด) สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีภารกิจหลักในการพัฒนาสังคม สร้างความเป็นธรรม และความเสมอภาคในสังคม โดยมีพันธกิจหลัก 3 ด้าน ที่จะนำพาสำนักงานฯ ไปสู่การเป็นองค์กรประกอบธรรมาภิบาล และกลไกระดับชาติในการสร้างความร่วมมือเพื่อบูรณาการการพัฒนาสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต และคืนความเข้มแข็งสู่ชุมชน สร้างสังคมสมดุลบนพื้นฐานความรู้ที่นำไปสู่ความยั่งยืน ได้แก่ 1) เพิ่มประสิทธิภาพของการคุ้มครองทางสังคม 2) พัฒนาหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต และ 3) สร้างสถาบันครอบครัวและชุมชนเข้มแข็ง ภายใต้การขับเคลื่อนกระบวนการให้เป็นไปอย่างสอดคล้องตามยุทธศาสตร์กระทรวงทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์สังคมไม่ทอดทิ้งกัน ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง (ความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่น และประชาสังคม) และยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ออนไลน์, 2554)

จากบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาสังคมให้เกิดความมั่นคง สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตราด จึงได้มีการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการบูรณาการประสานเชื่อมโยงกับภาคีทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม เพื่อขับเคลื่อนกลไกในการพัฒนาสังคมให้เกิดความมั่นคงประชาชนได้รับหลักประกันในชีวิต สามารถที่จะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตราด นับเป็นหน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในส่วนภูมิภาคที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนและประสานการดำเนินงานกับองค์กรเครือข่ายในจังหวัดทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้เป็นไปตามแนวนโยบายของกระทรวง โดยทุกภารกิจจะต้องดำเนินการภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมเป็นสำคัญ

ดังนั้นในปี 2546 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีกำหนดให้ มินโยบาย ให้ดำเนินการมีโครงการอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ภาคประชาชนร่วมเป็นกลไกในการเชื่อมประสานการสำรวจติดตามรายงาน สถานการณ์ทางสังคม เฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม ประสานการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา และ ผลักดันให้เกิดการจัดทำแผนงาน โครงการเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ให้ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ทั้งในส่วนภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร และในการปฏิบัติหน้าที่นั้นทาง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ ให้แก่อาสาสมัคร พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นผู้เสียสละในการปฏิบัติงาน โดยเป็นสื่อกลาง ระหว่างประชาชนกับภาครัฐ สามารถสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบได้ตลอดเวลาเพราะ เป็นผู้ที่ประชาชนในพื้นที่ยอมรับ

จากการสังเกตในเบื้องต้น การดำเนินงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ที่ทำงานติดต่อสื่อสารและประสานระหว่างประชาชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งการทำงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ และต้องเสียสละเวลา แรงกายและทุนทรัพย์ของตนเองใน การทำงานอีกด้วย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547, หน้า 9) ทำให้ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่เข้ามาปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ไม่ต่อเนื่อง หรือปฏิบัติงาน ไม่ได้ตามเป้าหมายที่ทางเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนด ซึ่งเป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดตราด โดยพิจารณาได้จากจำนวนอาสาสมัครที่ได้ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตราด จำนวน 268 คน แต่จำนวนผู้ที่ปฏิบัติงานจริงมีไม่ถึงจำนวนที่มีอยู่

จากที่กล่าวมา อาจตั้งเป็นข้อสมมติฐานได้ว่ามีสาเหตุมาจากงานอาสาสมัครพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์เป็นงานอาสาสมัคร ซึ่งอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลักของตนเองอยู่แล้ว ประกอบจังหวัดตราดมีสภาพภูมิประเทศเป็นเกาะ ขนาดใหญ่ จำนวน 2 เกาะ เป็นเหตุให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์บางส่วน ไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ อันเนื่องมาจากการคมนาคมที่ห่างไกล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจ ส่งผลให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจาก ประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งศึกษาแนวทางการ เสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อลด ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และการรักษา ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนในเขตจังหวัดตราด ตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดตราด
3. สภาพปัญหาในการดำเนินงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดตราด
4. เพื่อศึกษาประเด็นสำคัญที่ทำให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดตราด ตัดสินใจลาออกจากการเป็นอาสาสมัคร ฯ

ขอบเขตการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดข้างต้น งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดตราด อาสาเข้ามาเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตราด (อพม.) ซึ่ง ณ ปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 268 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตราด, 2554) รวมทั้งสาเหตุสำคัญที่ทำให้อาสาสมัครบางส่วนตัดสินใจออกจากการเป็นอาสาสมัคร ฯ ดังกล่าว

จากขอบเขตในเชิงเนื้อหาที่ศึกษาข้างต้น กรอบแนวคิดและทฤษฎีหลักในการศึกษาครั้งนี้ ได้อ้างอิงจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow, 1943) เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์เชิงเหตุและผล ซึ่งครอบคลุม 5 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย 2) ความต้องการด้านความปลอดภัย 3) ความต้องการด้านสังคม 4) ความต้องการด้านชื่อเสียง และ 5) ความต้องการด้านความสมหวังในชีวิต ซึ่งจะเป็นการทำความเข้าใจในเรื่อง “ความต้องการของมนุษย์” เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการออกแบบแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจของแต่ละบุคคลให้ดำเนินการในสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ต้องการหรือคาดหวังจากความสำคัญและประโยชน์ดังกล่าวนี้ (ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณารายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 2 ส่วนที่ 2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ) ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกันยายน 2554 - กุมภาพันธ์ 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตราด หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดตราด โดยขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตราด โดยมีหน้าที่สำคัญ คือ เป็นผู้ชี้เป้าเฝ้าระวังผู้ที่ประสบปัญหา และข้อมูลด้านสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นผู้ประสานการดำเนินงานกับเครือข่ายในชุมชน นอกชุมชน รวมทั้งภาครัฐและเอกชน พร้อมทั้งร่วมจัดทำแผนชุมชนโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2. แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งที่ผลักดันให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เกิดการปฏิบัติงานตามหน้าที่

มาสโลว์ (Maslow, 1943) ความต้องการของมนุษย์ มี 5 ลำดับขั้นความต้องการดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Need) หมายถึง การเข้ามาเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามารถตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์หรือสามารถตอบสนองปัจจัย 4 ของผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย
2. ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Safety Need) หมายถึง การเข้ามาเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามารถตอบสนองความต้องการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ เช่น ความมั่นคงในหน้าที่การงาน
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) หมายถึง การเข้ามาเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามารถตอบสนองความต้องการด้านการเป็นสมาชิกหรือส่วนหนึ่งของชุมชนของผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ได้
4. ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นหรือมีชื่อเสียง (Esteem Needs) หมายถึง การเข้ามาเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามารถตอบสนองความต้องการด้านความมั่นใจในตนเอง ทำให้ผู้เป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้รับการยกย่องและยอมรับจากสมาชิกในชุมชน
5. ความต้องการความสมหวังในชีวิต (Self - Actualization Needs) หมายถึง การเข้ามาเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามารถตอบสนองความต้องการด้านจุดมุ่งหมายในชีวิตทำให้ผู้เป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รู้สึกถึงคุณค่าและความสามารถของตน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาพการดำเนินงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
2. ทราบถึงประเด็นสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชน “ในการเข้ามาเป็น”
อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
3. ทราบถึงปัญหาสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชน “ในการออกจากการเป็น”
อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
4. เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้าง
แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดตราด